

**ҚИБРАЙДАН ЧИҚҚАН ЯГОНА АДАБИЁТШУНОС ОЛИМ****Мархабо Қўчқорова,***Филология фанлари доктори*

Кеча Устозим филология фанлари доктори, профессор Нуъмонжон Раҳимжонов оламдан ўтди. Ҳеч кутмаган эдим. Чунки, Янги йил куни домлага телефон қилиб, байрам билан табрикладим. Анча гаплашдик. Руҳи тетик, овози ҳам янгроқ эди. Янги йилдан сўнг, телефон орқали бир хабарлашдим. Албатта, уйларига ўтмоқчи бўлаётганим, ишим кўпайиб кетгани ҳақида, яна нималардир ҳақида гаплашдик. Очиғи, Домла соғлом бўлгани учун бу хабарни эшитиб, шокка тушдим. Нега, мен домлани бориб, суҳбатини олмадим, деб анча ўзимни кечира олмадим. Кеча таъзияга Гулистон давлат университетидан ф.ф.н. Қобул Қўбаев, ф.ф.н. О.Файзуллаева, ф.ф.н. Гулчеҳра Қўйлиева ва деканлари келишибди. Биз аёллар ичкарида домлани эслашдик. Домланинг саксонга кирган Опаси ва яна иккита синглиси “жигаримнинг шогирдлари билан ўтираман, дуо қиламиз”, деб биз билан анча суҳбатлашди. Опа “укам эмас, мен ўлишим керак эди”- дедилар, мен бундан таъсирланиб кетдим. Катта бўлиб, укаси ундан олдин у дунёга кетганидан хижолатда эди, назаримда. Синглиси “Жигарим, акам бизни ташлаб кетди. Ҳар куни бомдодга турганимда, акамнинг деразасига қарардим. Чироқлари ёниб турган бўлса, кўнглим хотиржам тортарди. Акам ижод қиляптилар, деб кўярдим. Биз кўп ҳам илмга тушунмаймиз. Аммо акам фақат китоб ўқиб, китоб ёздилар. Энди мени сўраб турадиган, ҳол-аҳволимни сўрайдиган акажоним йўқ. Биз оилада 5 та қиз, 1 ўғил бола акам эди. Биласизми, акам Қибрайдан чиққан ягона доктор олим эканлар. Тошкент вилояти, Қибрай туманидан ҳозирча бошқа доктор олим чиқмаган. Акам ягона доктор олим эдилар” -деди. Ниҳоятда, мутассир бўлдим. Ҳа, Олим битта бўлади. Минглаб, миллионлаб одамлар ичидан биттагина Катта Шахс, Олим етишиб чиқади.

Ҳозир бўлиб ўтганларни ёзяману, томоғимга нимадир тикиляпти. Янги 2022 йил Ўзбек илм фани учун ниҳоятда оғир жудоликлар билан бошланди. Ф.ф.д. Шоира Дониёрова январь ойи бошида ўтиб қолди. Ундан кейин академик Бахтиёр Назаров, ундан сўнг, ф.ф.д., проф. Умарали Норматов, тилшунос Ёрмат Тожиев домла, дугонам Илми билан Дунёни забт этган тарихчи Гулчеҳра Султонова эса 46 ёшида оламдан ўтди. Тинимсиз йўқотишлар бўляпти. Ўзбек илм фанининг катта-катта дарғалари қулади. Қолганлар омон бўлсин!!!

Устозимга қайтадиган бўлсам... Нуъмон Раҳимжонов ниҳоятда юмшоқ табиатли, мулойим одам эди. Доим кулиб турарди. Илк бор Тил ва адабиёт

институти аспирантурасига ҳужжат топширганимда, Наим Каримовга шогирд тушаман, деб Хоразмдан келгандим. Нуъмонжон Раҳимжоновни танимасдим. Аммо Наим Каримов домла тошкентлик Нилуфар Мирсаидова деган қизни шогирд қилиб олди. Маъмурият мендан сўраб ҳам ўтирмасдан, илмий раҳбарим сифатида Нуъмонжон Раҳимжоновга буйруқ чиқаришган. Мен бундан хабарсиз эдим. Шаддодроқ эканманми, ёки шаккоқроқ... нега мени Нуъмонжон Раҳимжоновга берасизлар, Мен Наим Каримовга шогирд тушмоқчи эдим, деб маъмуриятдагиларга айтганман ҳам. Домла бу гапларимни эшитган. Ўшанда Раҳматилла Баракаев Раҳимжонов ёш, энди эллиқдан ошди. Сизга яхши, айна кучга кирган олимга шогирд бўляпсиз, деган гапларни айтди. Домла билан учрашмай юрдим. Охири хоналарига кириб, Домла билан танишиб, гаплашиб чиққанман. Домла гапларимни эшитганини билганим учун кечирим сўрадим. Домла менга “Эссе жанри”ни ишласангиз қалай бўлади? – деб сўраганларида. Менга проза бўлса бўлди, прозани таҳлил қилишни ёқтираман, деб шу мавзуда Домланинг раҳбарлиги остида номзодлик диссертациямни ёқладим. Докторлик ишим ҳам Нуъмонжон Раҳимжонов раҳбарлиги остида ёқланди.

Домла ниҳоятда кўп ўқирди. Мутоала доираси кенг эди. Қушлар ҳақидаги, асаларилар ҳақидаги китобларни ҳам ҳижжалаб ўқиб чиқарди. Ҳатто боғдорчиликка алоқадор китобларни ҳам ўқиб ўрганганидан хабарим бор. Катта боғбонлар билан дўст эди. Мен домладан хабар олай деб, уйларига ўтиб қолсам, эринмасдан, ўқиганлари, нималар ўқиётганию, қанақа китоблар устида ишлаётгани ҳақида гапириб берарди. Ҳатто бир куни домла “ҳовлига Қора анжир экмаслик керак”, деб қолдилар. “Нега”- дедим. “Қора анжир, қора райҳон илон чақирар экан. Мен буни Ибн Синонинг китобида ўқидим”-деб қолдилар. Домланинг ҳовлисида қора анжир бор эди. Борганимда, анжир еганим эсимда. Домла Ибн Синонинг китобини ўқигач, қора анжирларни олиб ташлабдилар. Ҳовлисига доим райҳон экардилар. Қора райҳон ҳам экмай кўйибдилар.

Ҳовли уйда яшаганлари учун хурмо, узум, райҳон, бошқа сабзавотлар экиб етиштирарди. Кейин яна хоббиси, кўй боқарди. Ҳар йили иккита кўй боқиб, юрганларидан хабарим бор. Кўй боқиб юриб, адабиётни, илмни ўйлаб, ижодий хаёлларига бериларди. Умуман, оиласида кўй боқишни анъанага айлантиришган экан. Синглиси таъзияга борганимизда, акам “кўйинг яхшими?” деб сўраб турардилар. Синглиси “Ака кўйимни сўрамасангиз, хафа бўлардим. Ўзимдан ҳам олдин кўйимни сўранг” -деб ҳазиллашар экан.

Домла фақат ақл кишиси эмас, жисмоний меҳнат кишиси ҳам эди. Домла Раҳимжоновлар оиласининг ягона эркак фарзанди эди. Ўзларидан бир этак фарзандлар, неваралар қолдириб кетди. Яна Ўзбек адабиёти илмига битмас

туганмас хазина қолдирди. Нуъмонжон Раҳимжоновнинг “Шоир ва давр”, “Илмий тафаккур жилолари”, “Мустақиллик даври ўзбек шеърляти”, “Истиклол ва бугунги адабиёт”, “Қодирийшунослик қирралари”, “Бадиий асар биографияси”, “Адабий суҳбатлар”, “Бадиий сўз эстетикаси”, “Ўзбекистон олимлари тазкираси” каби 15 га яқин илмий монография, рисола ва адабий портретлари адабий жараёнда катта воқеа бўлди. Бу китоблар филология йўналишларида талабалар ва мутахассислар томонидан тинимсиз ўқилипти. Домла яна илмий ва бадиий таржимачилик билан ҳам шуғулланди. Болалар учун қиссалар, Жирмунскийнинг бир илмий мақоласини рус тилидан ўзбек тилига маҳорат билан таржима қилди.

Нуъмонжон Раҳимжонов учун академик Иззат Султоннинг ҳаёти ва ижоди эстетик идеал эди. Домла устозининг ижодий анъаналарини давом эттириб, ҳам илмий ижодда, ҳам бадиий ижодда қалам тебратди. Домланинг “Жимжит жолалар” номли илк қиссаси “Шарқ юлдузи” журналида чоп этилди. Журнал вариантни ўқиб, домлага танқидий фикрларимни билдирдим. Домла ҳеч хафа бўлмадилар. Шундан сўнг, қиссани қайта ишлабдилар. Қисса китоб бўлиб чиқди. Кейинги пайтларда домла болалар учун адабий эртаклар ёза бошлабдилар.

“Бадиий асар биографияси” китобини қайта тўлдириб ишлаётганини айтганди. “Абдулла Қодирийнинг адабий-эстетик қарашлари” номли каттагина илмий монографияси тайёр эди. Аммо нашр қила олмади. Домла ижодкорлар билан жуда яқин дўст эди. Рауф Парфи, Асад Дилмурод ва бошқалар билан. Рауф Пафи шеърларининг вариантларини, кундаликларини домлага берган. Домла ана шу материаллар асосида Рауф Парфи шеърляти ҳақида ёзилган 50 саҳифалик комментарий билан “Сакина” номли китобини чоп эттирди.

Бир куни борганимда “Қуръони карим”нинг ўзбекча нашрларини солиштириб, ўқиганлигини айтиб қолдилар. Умуман, домланинг уйларига ўтганимда кўп илмий ижодий гаплар айтган. Лекин мен уларни ёзиб олмабман. Хато қилибман. Фақат бир марта 2 соатлик суҳбатимизни телефонимга ёзиб олдим. Вақти келиб, чоп этарман.

Домла 70 йиллик юбилейлари арафасида Тил ва адабиёт институтидан ишдан кетдилар. Бунга кўпгина сабаблар бўлди. Домла конфликтга киришиб, ёқалашиб-жанжаллашиб, яшашни, ишлашни истамас эди. Яхшиси, енгилиб қўя қоларди.

Нуъмонжон Раҳимжонов Республикамизнинг нуфузли олийгоҳларида бугунги кунда фаолият олиб бораётган тадқиқотчиларга илмий раҳбарлик қилди. Домланинг раҳбарлиги остида Хуршид Дўстмуҳаммад, Тоҳир Қаҳҳор, Дилрабо Қувватова, Гулбаҳор Саидғаниева, Қобул Кўбаев, Обида Файзуллаева,

Гулчехра Қўйлиева, Шириин Алдашева, Насиба Жуманиёзова, Саида Қурбонова ва бошқа мен билмайдиган бошқа шогирдлари ҳам кўп. Шулардан Дилрабо Қувватова ва мен докторлик ишимизни ҳам Н.Раҳимжонов раҳбарлигида ҳимоя қилдик.

Афсус, домланинг ижодий режалари ҳали жуда кўп эди. Кеча кўзим тушди. Хайриятки, домла ўн йиллар заҳмат чеккан “Ўзбекистон олимлари тазкираси” ниҳоят нашрдан чиқибди. Шунисига ҳам шукр!!!

Нуъмонжон Раҳимжонов умрини китоб ўқиб, китоб ёзиш билан, фикрлаш билан, дунёнинг илмини эгаллаш билан ўтказди. Мен домланинг олдида ўзимни денгизга чўкиб кетаётгандек ҳис этардим. Чунки, билим доираси ва қизиқишлари КАТТА ОЛИМ эди. Афсуски, кўп ҳам домланинг қадрига етмадик. Домла кўпинча мендан ўз сафдошлари ҳақида сўраб турарди. Курсдош дўсти, илмий раҳбари Бахтиёр Назаров ҳам бугун оламда йўқ. Икки дўст кетма-кет боқий дунёга кетишди. Улар бир-биридан қандайдир майда гаплар туфайли хафа бўлган бўлса ҳам бир-бирини кечирган эди. Чунки, мен ҳар икки Устознинг уйларига ўтганимда, Бахтиёр Назаров “Нуъмоннинг ўғли ўтиб қолдими?” – деб ҳамдардлик билан гапиргани эсимда. Нуъмон ака эса “Унга нима бўлибди?” – деб Назаровнинг соғлиги ва аҳволини сўраб-суриштирганида мен буни тушунганман.

Устозимиз Нуъмонжон Раҳимжонов ўзининг одамийлик вазифаларини сидқидилдан бажариб, у дунёга пок бўлиб кетдилар. Чунки, Устоз илм билан шуғулланди, ортидан фарзандлари, авлоди қолди. Яна шогирдлари ва илмий-бадий, публицистик китоблари, таржималари қолди. Домланинг руҳлари шод бўлсин!!!! Нур ичида ётсинлар!! Шогирдлар дуодамиз!!